

A vekkeróra berregése brutális kegyetlenséggel töri meg az álmot. Kint még koromsötét van, de az óra megszólalásának pillanatában azonnal világos lesz a kis házban, ami olyan érzés, mintha egy reflektort közvetlen közletről egyenesen az ember arcába tartanának. Az előbb még békésen horkolók mintha vezényszóra ugranának ki az ágyból, és két perc alatt menetszerelésbe vágják magukat. Szakaszparancsnok nincs, de ha lenne, akkor sem fegyvereket, hanem távcsöveket és teleszkópokat kellene ellenőriznie

Október legelején járunk. A 14 kilométer széles Gibraltári-szoros ideális helyet teremt a nagytestű, evezőrepülő madárfajok Afrikába vonulásához. Itt a legszűkebb a Földközi-tenger, ezért a nyugat-európai ragadozó madarak és gólyák itt kelnek át, hogy afrikai telelőhelyükre jussanak. A kelet-európai vándorok Törökország felé, a Boszporusz és Dardanellák érintésével, a Közel-Keleten áthaladva jutnak el céljukhoz.

A Gibraltári-szoroson átjutó madarak számolásával pontos kép kapható ezeknek a fajoknak az állományáról, illetve azokról az állományváltozásokról, amelyeknek alapján védelmi intézkedések, tervek is kidolgozhatók.

Spanyolul tudni kell!

Ebben az október eleji időszakban rajtunk kívül már csak a spanyol madarászok vannak itt; adódik is némi nyelvi nehézségünk, de hamar rászokunk a madarak rövidítésére, amivel a felbukkanó ragadozókat jelezzük. „*cule, cule*” – kiabáljuk (ez a „*culebrera*” a spanyol madarászszlengben), amikor egy törpesas szinte súrolja a fejünket. A spanyol madarász nagyon különös szerzet. Reggel az elitkommandókat megszégyenítő gyorsasággal készül el, a fogmosás és a terepjáróba pakolás között behabzsolja a reggelijét, azután pedig keres egy nyugágyat a megfigyelőállomáson, hogy a szélrózsa minden irányából átrepülő és fel-feltűnő ragadozókat számolja.

Apropó: szél! Azt, hogy honnan és milyen irányból fúj, szigorúan kell regisztrálnunk. Ez nem véletlen, mert a szél segítheti, de akadályozhatja is az átkelést. A felszálló légáramlatok vagy más néven termikiek segítségével bizonyos széles szárnyú fajok szinte energiabefektetés nélkül vitorlázhatnak, így akár órákat is a levegőben lehetnek.

Október elején a spanyolok már csak a szájukat húzzák. Pedig egy délelőtt alig két óra alatt 250 kígyászölyv, 70-80 törpesas megy át a fejünk felett az Algarrobo megfigyelőállomáson (ennyit ezekből a fajokból még életünkben összesen nem láttunk). „Á, ez már csak a vége. Máskor egy hónappal korábban gyertek” – mondják

a spanyolok. A csúcsideőszakban egy kiemelkedően jó napon húszezer madár is átmehet a Gibraltári-szoroson. Mi azért ezektől a számoktól sem térünk magunkhoz, nem beszélve arról, hogy időnként egy barna kánya, darázsölyv vagy hamvas rétihéja is érkezik. Az égbolton mindenféle fekete pettyek láthatók. Maga Algarrobo egyébként nem más, mint egy a domb tetejére épült, bunkerszerű megfigyelőpont, ahonnan maga Gibraltár (vagy ahogy a britek nevezik, a „Rock”) is jól látszik.

Gólyák oda és vissza

Egyszer csak alig akarunk hinni a szemünknek. Közel húsz fehér gólya jön át Marokkóból a légi folyosón! Ők már elkezdtek a visszavonulást, magyarázza helyi barátunk, aki 1997 óta vezeti a MIGRES programot, azaz a szoroson átvonuló madarak monitorozását.

A vonulásnak van egy költés utáni, azaz őszi, és egy költés előtti, azaz tavaszi szakasza. Ősszel közel 300 ezer, míg tavasszal 150 ezer madár megy át a szoroson. A legnagyobb számú vonuló a fehér gólya, a darázsölyv és a barna kánya, de egyéb fajokból (kígyászölyvből, dögkeselyűből, törpesasból és fakókeselyűből) is jelentős számú madár kel itt át. A nyugat-európai fehér- és feketególya-állomány szinte 100%-a érinti a Gibraltári-szorost.

Érdekes adat, hogy több mint 110 ezer fehér gólya, közel 3000 fekete gólya, kb. 78 ezer darázsölyv és 7500 törpesas fordul meg itt. Bár az őszi és tavaszi vonulási fázis elkülöníthető, mégis szinte azt mondhatjuk, hogy egész évben van mozgás a szoroson át. A tavaszi vonulás – amit a spanyol-

Bogosl Zolhan felvétele

ÁTKELŐBEN
– Madárszámláláson Gibraltárnál –

lok „grosso modo”-nak neveznek – január elején kezdődik és június közepéig tart, míg az őszi vonulás július közepétől egészen december elejéig húzódik. Így az itt élő madarászoknak nincs sok ideje a strandolásra, bármennyire is esábitó a tenger. Talán ez a folyamatos aktivitás az oka annak, hogy a helyi madarászokollégák igen csak kihasználják a nap mind a 24 óráját. Az éjszakai életben is otthonosan mozognak, sokszor hajnalban jutnak haza, de ez a reggeli kommandós ébredést és nap további részében mutatott teljesítményt egy cseppet sem befolyásolja!

Jó szelet, madarak!

Minden nap más és más megfigyelőpontra dolgozunk; mindig reggel derül ki, hogy ki hová kerül. Hoyán, a tenger fölé magasodó sziklán sikerül egy barátkeselyűt megpillantanunk, a víz felett alacsonyan repülve. Nemcsak mi örülünk, hanem a spanyol kollégák is, mert az ez első megfigyelt madár a 2001-es idényben.

Bár az őszi vonulás hosszúra nyúlik, mégis van egy csúcspontja. Ez augusztus első tíz napja és szeptember első tíz napja közé esik. Ősszel még a fajok sorrendje is

meghatározott: a fehér gólya, barna kánya, darázsölyv, dögkeselyű, hamvas rétihéja, kígyászölyv, törpesas, fekete gólya, egerészölyv, fakókeselyű sorrend figyelhető meg.

Maga a szoroson való átkelés legfőképpen megfelelő időjárási viszonyokat igényel. Előfordul, hogy a madarak nagyobb csapatokban gyűlnek össze, majd hirtelen rászánják magukat, és igen határozottan vágnak neki a 14 kilométeres távnak. A négy égtájból fújó szél közül a nyugati, „poniente” a leggyakoribb; az esetek felében ez tapasztalható. Gyakori a keleti, „levante” szél is, 40%-ban ez fúj. Közepes erősségű keleti szélnél az átkelés nagy magasságban kezdődik, amelyből a madarak sokat vesztenek a tenger felett. Erős keleti szélben közepes magasságban (50–250 méter) folyik az átkelés. Nyugati szélben a szoroson való átjutás alacsony magasságban folyik. Gyenge szélben az átkelés alacsonyan történik, és nincs sodródás.

Igen erős szélben, nagyon rossz időjárási körülmények esetén a madarak a kedvező pillanatra várnak, ami napokig is tarthat. A keselyűk például sokszor kiköröznek a tenger fölé, de ezután meggondolják magukat, és visszajönnek Európába. Ezt napokig is ismételtethetik.

Tartós, többnapos eső, szél esetén a madarak a szoros közelében maradnak, az európai oldalon. Az ezt követő kedvezőbb időjárás beálltakor a madarászok már a hajnali sötétben elfoglalják megfigyelőpontjaikat, hisz az ébredő Nap első sugaraira a napok alatt összegyűlt madarak hihetetlen tömegben vágnak neki dél felé vezető vándorútjuknak.

Tavasszal az időjárási viszonyok hasonlóan befolyásolják a vonulást, de az őszihez hasonló szigorú szabályokat nem lehet felállítani. A fehér gólyáknál például bizonyított, hogy kis számban már októberben megkezdik a visszavonulást, de tömegesen csak január eleje és június közepe között jönnek át a szoroson. A fajok megjelenésének sorrendjében is sok az átfedés, és ilyenkor a madarak viselkedése is más. Nincsenek csoportosulások, az átkelés után mindenki „siet a dolgára”. Költeni kell, ki kell használni az európai tavasz és nyár adottságait.

dr. Sós Endre -
Molnár Zoltán